

Ebből:

Főiskolás:	953 (=0.6 ‰)
Középiskolás:	5204 (=3.5 ‰)
Polgári iskolás:	7914 (=5.5 ‰)
Népiskolás:	126.199 (=90.49 ‰)

A kultúrproletáriátus közeli árnyékának vetítésére talán azonban mégis csak azok a viszonyításból eredő számoszlopok a legilletékesebbek, melyek a *köztársaság területén élő nemzetiségek analfabétizmusát szemléltetik:*

100 [magyar] lélekre jut:	55.9
" [csehszlov.] " " :	28.5
" [német] " " :	11.2

Kedvezőtlen elosztású iskolaügyi statisztikánk után érintsük meg a *szlovenszkói magyar kérdés legérzékenyebb kérdését*: vajjon *biológiailag* elég erősek vagyunk-e kisebbségi sorsunk emelésére?...

E tekintetben a vélemények rendkívüli módon szerteágaznak E. Capek³⁾ azt bizonyítja, hogy fajtánk zörejmentes, csendes elerőtlenedése — alig egy emberöltő múltán — gépiesen kikapcsolja a *magyar-kérdés puszta létezését is*.

Azonban bármennyire is reális tartalommal telíthetők a *megrendelésre sötétben látó* Capek *halál-ideológiájának* körvonalai, mégis ugyanannyi valóságérzéssel állítjuk, hogy az utolsó fegyvert — az *anyaországok passzív segítségével* — talán mégsem csavarhatják ki az elszakított magyarok kezéből. Abban mindenesetre igaza van, hogy az utódállamok magyarságának kulturális jövőképét — a helyzet mélyreható ismeretében — lehetetlen derűs ecsetvonásokkal felvázolunk.

³⁾ Vzpoura kolébek a nemecká politika. Nové Cechy.

Kilátásaink hánytorgatásánál okvetlenül számot kell vetnünk elszakított véreink „ismeretlen part“-ra vetődésé-
uek szomorú következtetéseivel s végre-
valahára döbbenjen rá a „*belterjes ma-
gyarság*“ ama keserű tudatra, hogy a
*szellemi együttfejlődés intézményes biz-
tosítása nélkül: a perifériák magyar
nemzeti kisebbsége előbb lép le a
középeurópai történet színpadáról,
mielőtt a biológiai elernyedés igá-
jába kerithetné.*

Wagner Ferenc.

**Románia közoktatásügyi szerve-
vezete** mély töréseket mutat az erdélyi magyarság szempontjából, főként ha a megkötött kulturális egyezmények tükrében vizsgáljuk e problémát. *Goga Oktavián* hatalomrajutása óta szétében hosszában a „*soha életbe nem lépett*“ *csucsai paktumról* értekeznek lapjaink, melynek művelődéspolitikai kapcsolatai bevilágítják az erdélyi magyarság származás kulturális jövőjét. A *csucsai paktum* kelt 1923. október 23-án, Gogának „csucsai“ várában s a *Magyar Párt* felmondta 1926. októberében, de megjegyezzük: rendelkezései a kisebbségi joggyakorlatban semmiféle nyomot nem hagytak. Teljes szövegét mind magyar, mind román részről több mint egy álló évtizedig titkolták s első hitelesnek mondható megjelentetése *Gyárfás Elemér* toábból ered.¹⁾

A *Magyar Pártnak* a paktumba foglalt művelődésügyi „konkrét kívánásai“ az alábbiak voltak:

¹⁾ Az első kísérlet; az Averescu-paktum előzményei, megkötésének indokai, szövege, módosításai, következményei, felmondása és tanulságai. Magyar Kisebbség. 1937; 2. és 3. sz. különnyomatként. V. ö. Magyar Szemle 1937. augusztusi sz.

II.

A római katolikus státus és a többi magyar egyház autonómiája biztosítatik és törvénybe iktattatik.

Biztosítatik az istentiszteletek szabadsága, a templomok nyitvatartathatása. Rendezése a megszűnt egyházak jogi és vagyoni viszonyának. A papi és tanítói fizetésekhez való állami hozzájárulás szabályozása, az egyházak öndóztatási jogának elismertetése.

III.

Joga van a kisebbségnek minden nemű és rangú iskola felállítására s azok nyilvánossági joggal és államérvényes bizonyítványok kiadásának jogával fognak bírni. A már meglévő felekezeti iskolákkal szemben alkalmazott indokolatlan és szükségtelen zaklató intézkedéseket megszüntetik s szabad működésük biztosítatik. A nyilvánossági jog és tanszabadság folyamánként ezekbe az iskolákba jelentkező növendékek nem, vallási és nemzetiségi különbségre való tekintet nélkül felvehetők.

Az elvett iskolaépületek és felszereléseik a magyar községeknek, egyházaknak és testületeknek visszaadottnak.

IV.

Társadalmi és jótékonyági egyesületek, melyeket „jogtalan beavatkozással” bármilyen címen elvettek, visszaadottnak.

Magyar színházak részére működési engedély, a színházi cenzura megszüntetése.

Politikai kifogás alá nem eső könyvek és sajtótermékek behozatalának engedélyezése. Amennyiben lehető, műemlékek, szobrok visszaállítása; a külföldi egyetemeken szerzett oklevelek elismerése. Az EMKE alapszabályainak jóváhagyása és működésének engedélyezése.

Idézett szövegrészeinkből voltaképpen kiviláglik a kisebbségi magyar kul-

túraélet hihetetlenül *sivár jövőképe* is. Még azt is elismerjük, hogy a csucsai paktum e szövegkivonatában az európai humanizmus jegyében fogant, de egyidejűleg a kisebbségi magyar kultúra jövőjének szorongó érzése vegyül lelkünkbe, ha rágondolunk arra, hogy az elvek műhelyének útjai a gyakorlati jogi élet irányvonalaival eddig még sohasem érték össze — *Románia iskolapolitikájában*.

Wagner Ferenc.

Az új osztrák birodalmi népoktatásügyi törvény Burgenland részére.

Az új iskolaévvvel két új törvény lépett életbe Burgenlandban: egy „iskolaügyi törvény” és egy „iskola felügyeleti törvény”. (Schulgesez und Schulaufrichtsgesetz.) Az átcsatolt területen ugyanis mindezekig az 1848. évi magyar népoktatásügyi törvény — XXXVIII. t.-c. — volt érvényben. A vallásfelekezetek tudniillik Nyugatmagyarországon, miután osztrák imperium alá kerültek, tántoríthatatlanul ragaszkodtak iskola-fenntartói jogaikhoz és iskoláikhoz, annyival is inkább, mivel akkoriban az osztrák kormányzat fenyegetően keresztényellenes irányzat vonalán mozgott. Minthogy azonban az osztrák jog nyilvános vallásfelekezeti iskolát nem ismert, szükségszerűen a régi — magyar — jogra kellett az egyházaknak támaszkodniok, hogy iskoláikat, illetőleg híveik nevelésének az ügyét továbbra is a kezükben tarthassák. A kormány viszont nem érezte magát elég erősnek, hogy a tényleges és jogi helyzetet rendeletileg megváltoztassa, vagy ellentétes világnézeti rendezését törvényhozási úton kísérelje meg.

Miután Ausztriában keresztény irányzat jutott uralomra, sőt az ország keresztény rendi állammá alakult át, hozzáfogott a kormány Burgenland iskolaügyének rendezéséhez is.

Az 1868. évi XXXVIII. t.-cikk két